

IN HET VELD – Langs de Rijnstrangen

Het is voorjaar 2020, net voor Pasen. Mijn vriend Paul en ik fietsen, uitgerust met kaarten, verrekijker en camera, en proberen het landschap 'te lezen'. De dorpen Oud-Zevenaar en Aerdt ademen de sfeer van vijftig jaar terug. De Rijnstrangen, on-Nederlands, met een trekpontje waar je jezelf over kunt zetten. Het geeft me associaties met Polen, de boeken van Mysliwski: kleinschalig reliëf, veel afwisseling, kreken, kolken, rietvelden en knotwilgen. In 'Steen op steen' schrijft Mysliwski: "...de weg die door het dorp loopt, en die vroeger als een kalme rivier door het landschap slingerde, is door de komst van de auto's veranderd, zoals het hele boerenleven is veranderd door machines."

De scheepvaart ondervond veel hinder van het dichtslibben van de Oude Rijn. Handelssteden als Arnhem, Deventer en Utrecht waren niet meer bereikbaar per schip, wat steden langs de Waal natuurlijk goed uitkwam. Ook de verdediging tegen buitenlandse legers viel weg; de Franse Lodewijk XIV kon in 1672 met 150.000

manschappen bij Lobith door de geulen van de rivier heen waden. Na de inval van de Fransen werd een verdedigingsgracht gegraven, het 'retranchement', het eerste grote rivierwerk in Nederland. Toen dit werd aangekoppeld aan de Rijn schuurde de rivier het uit tot het Pannerdens kanaal. In 1961 werd de verzande Oude Rijn met haar uiterwaarden afgesloten van de rivier, het Pannerdens kanaal werd verlegd en nam voortaan de afvoer naar Rijn en IJssel voor zijn rekening. Naast het kanaal werd de 'Groene Rivier' uitgegraven, een soort 'natuurontwikkeling' avant la lettre, zestig jaar geleden!

Het ligt er kaal bij in het vroege voorjaar. We zien de oude rivier en het later gegraven Pannerdens kanaal, de kolken, dijkdoorbraken, de oude boerderijen op hogere terpen. Het huidige landschap is daarmee een amalgaam van werken van ingenieurs en watermensen. Nu kunnen we kansen creëren voor riviernatuur: landschappelijke relaties en samenhang herstellen: het afgraven van de uiterwaarden

geeft meer waterberging en biedt kansen aan zeldzaam geworden vissoorten als de barbeel, zeeforel en rivierdonderpad. Moerasontwikkeling voor de roerdomp, karekiet en blauwborst. Graslanden en oevers voor de kwartelkoning, grindwolfspin, het bruin cypergras en slijkgroen. En als stip aan de horizon de zwarte ooievaar?

Zo bezien heeft de rivier een cyclus door-gemaakt van functies: van een natuurlijke, dynamische waterafvoer naar verdedigingslinie, transportader, voedselbron, waterberging tegen overstromingen, en buffer voor klimaatverandering. En uiteindelijk weer terug naar een meer natuurlijke rivier.

Wat zullen we hier zien over dertig jaar? Waar wordt dan aan gebouwd? Wij stappen op de fiets, vijf uur, terug naar het pontje van Pannerden...

THEO VAN DER SLUIS